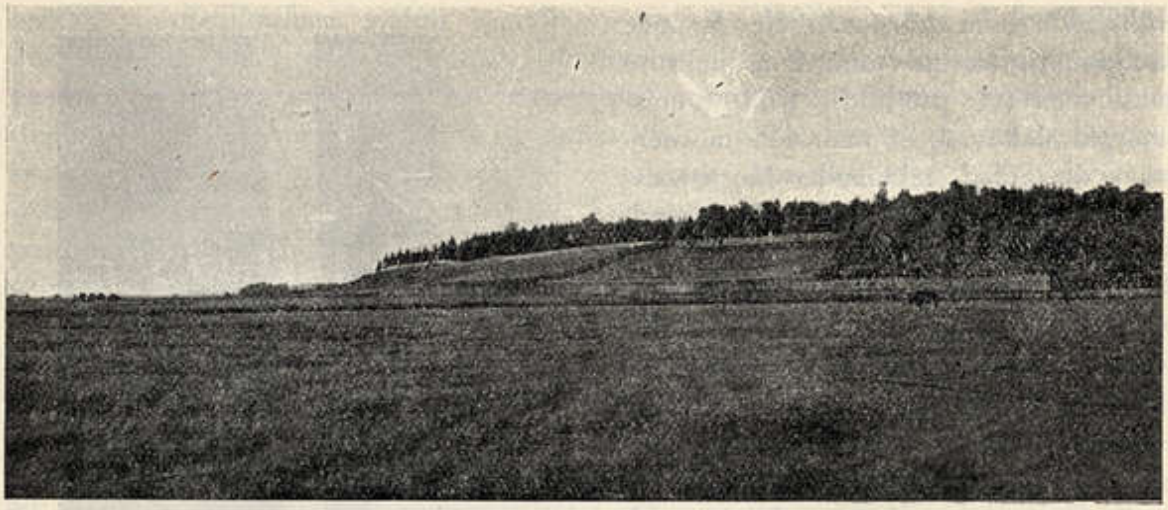

6. joon. Loode-otsmine pahempoolne oruveer.
Les versants nord-ouest de la vallée de l'Emajõgi.

kõrgendatud. XVIII sajandi lõpu poole täideti Emajõe haara kirdepoolne osa, mis, alates allpool praegust Vabadussilda ning suubudes Põik-uuli kohal, allpool Juudi turgu, piiras Henningi välja, Holmi ning Fortuuna uuli ja Juudi turu ala kirde poolt. Kaevandist, mis piiras praegust hotell „Bellevue" ja kino „Illusiooni" ala Raekoja uuli alul, suubudes Emajõkke ühelt poolt Hobuse uuli, teiselt poolt Heinaturu kohal, täideti lõunapoolne osa alles läinud sajandi lõpul. Kõik see on linna topograafiat suuresti muutnud; näiteks Jakobi uulil ülikooli endise maneeži kohal osutusid puurimistel kultuurkihid 8 m paksusteks. Uuema aja tehiskuhjatistest oleksid nimetada: 1) pärast 1867. a. suurvett 1868.—1871. a. ehitatud savist vall endise Puusilla, nüüdse Vabadussilla ning Kivisilla vahel ja edasi Fortuuna uuli ning põikrada mööda Uue uulini, mis on III linnajaole kaitseks suurvee vastu; 2) Eesti Vabariigi ajal ehitatud sadamaraudtee vall Ropka mõisa all lammil ja veerul; 3) 1925. ja 1926. a. valli kuhjamise tööd Pikal, Luha j. t. uulidel.

Põhjavee tase on orulammil maapinna ligidal 0,5—2 m; kohati tõuseb ta maapinnani (allikad), kuid on perveplatoo peal kuni 26,2 m sügavuses. See põhjavesi valgub kaugemalt devooni aluspõhjal, on puhtal kujul (prof. C. Schmidt'i järele) devooni aluspõhjale vastava iseloomuga ja vastab hügieeniliselt heale joogiveele. Kuid kirjeldatud kultuurkihtide alal, vanas kesklinnas, sisaldavad kaevuveed puhta põhjaveega segatud, aastasadade jooksul kitsais linna piirides kuhjunud ja ikka veel kuhjuvate orgaaniliste jätiste — inimese- ning looma-ekskrementide ja mustuse — lahust; endised seespool linnamüüre olnud matusekohad, suured tallid, tapamajad ja pinnapealsete vete voolusiht mitmekesistavad vee koosseisu. Põhjavee esialgne sooladesisaldus tõuseb (C. Schmidti järele) rüvetatud aladel üldiselt kuni 9-kordseks; eriti tõuseb lubjasisaldus kuni 3-kordseks, ränihappe hulk kuni 4-kordseks ja raua-alahapendi sisaldus kuni 5-kordseks, kaalisisaldus aga kuni 64, naatroni 88-, kloori kuni 95-kordseks, arvesse võtmata jättes veel suurt hulka salpeetrihapet, vosvorhapet ning ammoniaaki, mis puhtale allikaveele peaaegu võõrad. Prof. C. Schmidt näitab oma uurimiste põhjal, et kesklinna rüvetatud, salpeeterhappe-sooladest rikkad veed valguvad orulammil enam-vähem piiratud teid mööda jõe poole: nii nõrgub hobusepostijaama poolt vesi

Tartu, lk. 184